

Вишневецька Людмила Георгіївна,

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
вул. Небесної Сотні, 33/1, м. Умань, 20301
ludmilavishnevetskaya@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-3558-3600

Вишневецький Віктор Олексійович,

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
вул. Небесної Сотні, 33/1, м. Умань, 20301
cherryuman@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-7310-4228

КОНТЕКСТНИЙ ПІДХІД ДО ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

У статті розкрито авторський погляд на актуальну нині проблему пошуку способів реалізації нових стратегій розвитку вищої мистецької освіти, що пов'язані з інтеграцією у європейський простір. Автори статті пропонують вирішення цього питання шляхом упровадження контекстного підходу в процес фахової підготовки майбутнього музиканта-педагога. Розкриваючи зміст контекстного підходу увага акцентується на тому, що основною одиницею змісту контекстного навчання є не «частина інформації» чи завдання, що розв'язується за зразком, а проблемна ситуація, яка передбачає включення продуктивного мислення студента. Реалізація контекстного підходу до фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів сприяє розвитку професійних здібностей останніх, допомагає їм об'єктивніше і точніше визначати рівень своєї підготовки, сформованість професійних компетентностей та конкурентоспроможність. Застосування цього підходу визначає не тільки вектор розвитку особистості, а й створює умови для розробки стратегії його вдосконалення та реалізації індивідуальних здібностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: мистецька освіта, заклад вищої мистецької освіти, фахова підготовка, контекстний підхід, майбутній педагог-музикант.

Вишневецкая Л.Г., Вишневецкий В.А.

Контекстный подход к профессиональной подготовке будущего педагога-музыканта

В статье раскрыто авторский взгляд на актуальную сейчас проблему поиска способов реализации новых стратегий развития высшего художественного образования, связанных с интеграцией в европейское пространство. Авторы статьи предлагают решение проблемы путем внедрения контекстного подхода в процесс профессиональной подготовки будущего музыканта-педагога. Раскрывая содержание контекстного подхода, внимание акцентируется на том, что основной единицей содержания контекстного обучения является не «часть информации» или задача, которая решается по образцу, а проблемная ситуация, предусматривающая включение продуктивного мышления студента. Реализация контекстного подхода к профессиональной подготовке будущих педагогов-музыкантов способствует развитию профессиональных способностей последних, помогает им объективно и точно определять уровень своей подготовки, сформировать профессиональные компетентности и конкурентоспособность. Применение данного подхода определяет не только вектор развития личности, но и создает условия для разработки стратегии его совершенствования и реализации индивидуальных способностей будущих профессионалов.

Ключевые слова: художественное образование, учреждение высшего художественного образования, профессиональная подготовка, контекстный подход, будущий педагог-музыкант

Lюдмила Vyshnevetska, Viktor Vyshnevetskyi

Contextual Approach to Professional Training of a Future Teacher/Musician

The paper presents the author's view of the current issue of finding ways to implement new strategies for the development of higher artistic education related to integration into the European space through introduction of a contextual approach to the professional training of a future teacher/musician. The paper is aimed at highlighting the specifics of using the contextual approach in the course of professional training of future teachers/musicians. The main principle of contextual learning is the fact that knowledge becomes the student's personal acquisition when it is learned within an authentic context. In contextual learning, a conventional curriculum is a broader context that integrates the study content of different subjects in preparing students for professional activities. By revealing the meaning of the contextual approach, the authors emphasize that the basic unit of contextual learning content is not a «piece of information» or a problem solved by a model, but a problematic situation requiring the productive thinking of a student. The authors highlight the significance of the experience development process among students of higher artistic educational establishments through establishing the relationship between internal and external contexts. The past experience contributes to students deeper understanding that they will be able to implement the acquired knowledge and developed competencies in their further activities, regardless of the timespan passed. It is also important to design pedagogical situations and tasks, the process of solving which involves a transformation of the social content of professional activity through the reflection of real events.

The implementation of a contextual approach to the professional training of future teachers/musicians promotes the development of professional abilities of future specialists, helps them to determine the level of their training, formation of professional competencies and competitiveness more objectively and accurately. The application of this approach determines not only the vector of personality development, but also creates conditions for the development of a strategy for its improvement and the implementation of individual abilities.

Key words: artistic education, higher artistic educational establishment, professional training, contextual approach, future teacher/musician.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

© Вишневецька Л.Г., Вишневецький В.О., 2021

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку мистецької освіти, що зумовлені інтеграційними процесами у європейський простір та змінами в усіх сферах життєдіяльності особистості, значною мірою відображаються на вимогах, які висуваються до майбутнього педагога-музиканта. Процес фахової підготовки у закладах вищої мистецької освіти переорієнтовується на формування таких якостей майбутніх педагогів, як здатність висловлювати та обґрунтовувати власні почуття, уміло організовувати освітній процес, креативно й творчо підходити до вирішення педагогічних проблем та ситуацій, поєднувати у своєму мисленні й поведінці образне і логічне мислення, що буде запорукою залучення підростаючого покоління до світу мистецтва. Зміни, що відбуваються у сучасній системі освіти, свідчать про трансформацію, переосмислення відомих та знаходження нових наукових підходів до розв'язання освітніх завдань у сфері мистецтва. У світлі окреслених проблем вважаємо, що особливого значення набуває підвищення якості фахової педагогічної освіти та пошук шляхів для формування у майбутніх педагогів-музикантів цілісного уявлення про зміст, структуру, специфіку та функції педагогічної діяльності. Серед таких способів чільне місце посідає контекстний підхід до фахової підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні аспекти впровадження контекстного підходу в процес підготовки майбутніх педагогів стали предметом досліджень багатьох науковців. Це, зокрема, вивчення психологічних основ контекстного навчання (Т. Дубовицька, Н. Жукова та ін.); діяльнісний підхід до соціального та індивідуального розвитку особистості майбутнього фахівця в контекстному навчанні (Ю. Верхова, Л. Петренко, І. Тиханкіна та ін.); розгляд процесу впровадження контекстного підходу в систему фахової підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (Н. Борисова, О. Григоренко, О. Ларіонова, М. Макаренко та ін.); дослідження технології контекстного навчання у практиці професійної підготовки майбутніх фахівців, що розробляється вітчизняними (Н. Дем'яненко, В. Желанова, О. Шапран та ін.) та зарубіжними науковцями (Е. Байкер, Р. Бернс, М. Девлін, П. Еріксон, К. Хадсон, Л. Хоуп, О. Щербакова та ін.).

Аналізуючи наукові праці ми помітили, що багато науковців, які досліджують різні аспекти упровадження контекстного підходу в освітній процес, основою для своїх подальших пошуків визначають концепцію контекстного навчання, обґрунтовану в 1991 р. А. Вербицьким, який, своєю чергою, спирався на теорію діяльності Л. Виготського [3]. Згідно з концепцією останнього, засвоєння соціального

досвіду здійснюється у результаті активної, пристрасної діяльності суб'єкта.

Основною функцією контекстного підходу (за А. Вербицьким) в навчальному процесі є створення умов для трансформації навчально-пізнавальної діяльності в професійну через моделювання освітнього середовища таким чином, щоб останнє за формою і змістом було максимально наближене до професійного. А контекстне навчання — це навчання, в якому на основі наукових досліджень із зазначеної проблематики моделюються предметний та соціальний змісти майбутньої професійної діяльності студентів, застосовуються усі можливі форми, методи та засоби навчання [2, с. 45].

На думку С. Тихолаз [8, с. 167], контекстний підхід під час визначення змісту навчальної діяльності передбачає врахування не тільки системи наукових знань, але й моделі фахівця, що репрезентує особливості його майбутньої професії. Завдяки цьому знання сприймаються студентами не просто як набір певних наукових положень, а як засіб розв'язання професійних завдань. Такий підхід сприяє розвитку професійної спрямованості майбутніх фахівців, що не менш важливо, ніж засвоєння професійних знань, умінь і навичок.

Варто відзначити також думки О. Попової, яка акцентує увагу на тому, що «...контекстний підхід у навчанні охоплює компетентнісний зміст професії — сформованість певних знань, умінь і навичок, наявність здібностей до обраної професії та професійно значущих якостей, набуття яких передбачено на момент закінчення професійної підготовки у закладі вищої освіти, достатніх для успішного початку реалізації діяльності (професійна компетентність)...» [7, с. 158]. Ця думка є значущою особливо у контексті освітніх тенденцій останніх років, коли саме сформовані професійні компетентності є показником конкурентоспроможності та готовності фахівця до професійної діяльності.

Проте проблема упровадження контекстного підходу в процес фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів досліджена недостатньо, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки застосування контекстного підходу в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Методологія дослідження ґрунтується на загально-теоретичних та методологічних положеннях філософії, психології та педагогіки щодо застосування контекстного підходу в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні науковці, зокрема Н. Мирончук, визначають зміст контекстного навчання у сучасній практиці підготовки фахівців, як «...процес навчання, за якого відбувається включення змісту навчання в контекст розв'язання життєво важливих завдань професійної діяльності, її предметного та соціального

контекстів. У процесі контекстного навчання відбувається трансформація навчальної діяльності у професійну з поступовою зміною пізнавальних потреб і мотивів, цілей, учинків і дій, засобів, предмета та результатів на професійні; створюються психолого-педагогічні та дидактичні умови для постановки суб'єктом навчання власних цілей та їх досягнення, для руху його діяльності від навчання до праці» [6, с. 95].

Важливою характеристикою контекстного підходу до навчання, на думку Е. Бернса [10, с. 2], є те, що такий підхід базується на застосуванні міждисциплінарних зв'язків, навчанні на основі проблем і використанні зовнішніх контекстів для навчання. Вивчаючи предмети в інтегрованому, мультидисциплінарному аспектах й взаємозв'язку з певними контекстами, студенти прагнуть застосовувати здобуті знання та навички у відповідних контекстах.

Багато науковців, досліджуючи особливості контекстного навчання та упровадження в освітній процес контекстного підходу, акцентують увагу на досвіді. Саме останній допомагає студентам встановити взаємозв'язки між внутрішнім та зовнішнім контекстом. Отримуючи нові знання, майбутні педагоги звертаються до минулого досвіду та ситуацій, у яких вони мали змогу реалізувати свої знання та уміння на практиці. Прожитий досвід сприяє глибшому розумінню студентами того, що засвоєнні знання та сформовані компетентності вони зможуть реалізувати у подальшій діяльності незалежно від пережитого відрізка часу.

Одним із завдань контекстного підходу є залучення уваги студента шляхом ілюстрування актуальності навчального досвіду. Контекстна освіта та навчання допомагає майбутнім педагогам знаходити і створювати сенс через досвід, спираючись на здобуті знання. Основним принципом контекстного навчання є те, що знання стають особистими надбаннями студента, коли вони вивчаються в рамках автентичного контексту. У контекстному навчанні традиційний навчальний план є ширшим контекстом, який інтегрує навчальний контент різних предметів у підготовці студентів до професійної діяльності [9, с. 8]. Навчальні цілі набувають вищого порядку завдяки отриманим умінням знаходити інформацію, пристосовуватися до змін та ефективно спілкуватися з іншими.

О. Ковтун, розглядаючи контекстний підхід як методологічний концепт, зауважує, що зміст і умови професійної діяльності завжди ймовірнісні, проблемні. Цитуючи А. Вербицького, автор узагальнює основні постулати науковця, а саме: основною одиницею змісту контекстного навчання є не «порція інформації» чи завдання, що розв'язується за разом, а проблемна ситуація, яка передбачає включення продуктивного мислення студента. Прототипом пізнавальної діяльності останнього у навчанні контекстного типу є схема дій спеціаліста, яка охоплює

такі етапи: аналіз ситуації, постановка завдання, розв'язання завдання, доведення істинності рішення. У ній моделюється повний цикл мислення — від зародження проблемної ситуації, породження пізнавальної мотивації до знаходження способів розв'язання проблеми і доведення її правильності. Практичну компетентність студент отримує лише у разі подвійного переходу: від знака (інформації) до думки, від думки — до дії, осмисленого вчинку. Відповідно, з погляду технології контекстного навчання інформація має подаватися в контексті майбутньої діяльності, з прицілом майбутнього професійного використання: працюю навчаючись і навчаючись працюю [4].

Для досягнення цілей формування особистості висококваліфікованого фахівця у закладі вищої мистецької освіти необхідно навчання, що забезпечує трансформацію пізнавальної у професійну діяльність з відповідною зміною потреб, мотивів, цілей та результатів. На відміну від студента у традиційному навчанні, фахівцем у професійній діяльності спочатку здійснюється аналіз ситуації, обставинки, потім постановка завдання, його розв'язання і доказ істинності рішення. Ця схема дій майбутнього фахівця служить узагальненою моделлю пізнавальної діяльності студента в активному навчанні контекстного типу [1, с. 51]. Зміст і процес навчання повинні забезпечити не тільки предметну і соціальну підготовку майбутнього фахівця, а й розвивати професійну мотивацію.

Ґрунтуючись на дослідженнях В. Костюкова [5, с. 109–110], ми визначаємо низку принципів, що забезпечують реалізацію контекстного підходу до підготовки майбутніх педагогів-музикантів:

- оптимального поєднання колективних, групових та індивідуальних форм навчання (передбачає розуміння студентами процесу «перенесення» художнього образу музичних творів в уяву слухачів та розширення особистісного досвіду осягнення смислу художнього образу);
- діалогічності (передбачає розуміння студентами важливості знань та практичних навичок у процесі розв'язання педагогічних завдань та проблемних ситуацій);
- емпатійності (спрямовує процес фахової підготовки на організацію такого поля

діяльності, що зорієнтоване на особистість учня та формування навичок практичної діяльності, під час якої художні образи осмислюватимуться учнями в діалогічній взаємодії та співучасті);

- оригінальності й новизни впливу (спрямований на формування особистісного досвіду студентів через оригінальність та новизну інтерпретації художнього образу музичного твору з урахуванням композиторського задуму).

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, можемо констатувати, що упровадження контекстного підходу в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів є запорукою того, що:

- студенти сприйматимуть навчальний матеріал з різних навчальних дисциплін не просто як сукупність інформації, яку необхідно осягнути, а й усвідомлюватимуть взаємозв'язки між дисциплінами, зможуть моделювати проблемні ситуації, шукаючи відповіді у засвоєних знаннях та нагромадженому педагогічному досвіді;
- набутий студентами досвід ефективно реалізовуватиметься у різних видах діяльності;
- під час вирішення проблемних ситуацій активізуватиметься процес засвоєння та розуміння навчального матеріалу, оскільки студенти відчують їх значущість для формування досвіду, що відповідно мотивуватиме майбутніх фахівців до само розвитку та самоосвіти;
- у процесі моделювання педагогічних ситуацій та практичних завдань відбуватиметься інтеграція різних видів діяльності (навчальної, дослідної, художньо-творчої тощо).

Реалізація контекстного підходу до фахової підготовки студентів сприяє розвитку професійних здібностей майбутніх педагогів-музикантів, допомагає їм об'єктивніше і точніше визначати рівень своєї підготовки, сформованість професійних компетентностей та конкурентоспроможність. Застосування такого підходу визначає не тільки вектор розвитку особистості, а й створює умови для розробки стратегії його вдосконалення та реалізації індивідуальних здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакірева В.А. Контекстний підхід підготовки майбутніх учителів до організації трудового навчання молодших школярів. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2018. Вип. 166. С. 49–53.
2. Вербицький А.О. Активне навчання у вищій школі: контекстний підхід. Москва: Вища школа, 1991.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология. Москва: Педагогика-Пресс, 1996. 536 с.
4. Ковтун О.В. Контекстний підхід як методологічний концепт формування професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх авіаційних операторів. URL: <http://er.nau.edu.ua/jsui/bitstream/NAU/4467/14.pdf>
5. Костюков В.В. Наукові підходи до формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя музики. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова]*.

- Сер.: Педагогічні та історичні науки.* 2013. Вип. 114. С. 106–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2013_114_17
6. Мирончук Н.М. Контекстний підхід у підготовці студентів до професійної діяльності у зарубіжній педагогічній теорії. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся».* Житомир, 2018. Вип. 13. С. 95–101.
 7. Попова О.В. Контекстний підхід як детермінанта професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови. *Наука і освіта.* 2015, 9. С. 156–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_20_15_9_33
 8. Тихолаз С.І. Контекстний підхід до організації навчального процесу як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2011, 4. С. 165–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2011_4_38
 9. Baker E. D. Contextualized Teaching and Learning: A Faculty Primer: A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners, 2009 / Elaine DeLott Baker, Laura Hope, Kelley Karandjeff. URL: <http://www.cccbsi.org/Websites/basicskills/Images/CTL.pdf>
 10. Berns R. G. Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy / Robert G. Berns and Patricia M. Erickson. // *The Highlight Zone: Research and Work.* 2001. № 5. P. 1–8. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.453.3887&rep=rep1&type=pdf>

REFERENCES

1. Balakarieva, V. (2018). Kontekstnyi pidkhdid pidhotovky maibutnikh uchyteliv do orhanizatsii trudovoho navchannia molodshykh shkoliariv [Contextual Approach to Training Future Teachers to Organize Handicrafts of Elementary School Students]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Pedahohichni nauky*, Issue 166, 49–53 (in Ukrainian).
2. Verbytskyi, A. O. (1991). Aktyvne navchannia u vyshchii shkoli: kontekstnyi pidkhdid [Active Learning in Higher Education: contextual approach] Moskva: Vyshcha shkola (in Ukrainian).
3. Vygotskii, L. S. (1996). Pedagogicheskaiia psikhologiiia [Pedagogical Psychology. Moskva: Pedagogika-Press (in Russian).
4. Kovtun, O. Kontekstnyi pidkhdid yak metodolohichni kontsept formuvannia profesiino-movlennievoi diialnosti maibutnikh aviatsiinykh operatoriv [Contextual Approach as a Methodological Concept of Developing Professional Speech Activity of Future Aviation Operators]. (in Ukrainian). <http://er.nau.edu.ua/jspui/bitstream/NAU/4467/14.pdf>
5. Kostukov, V. (2013). Naukovi pidkhody do formuvannia pedahohichnoho artystyzmu maibutnoho vchytelia muzyky [Academic Approaches to Developing Pedagogical Artistry of a Future Music Teacher]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova, Ser. : Pedahohichni ta istorychni nauky*, Issue 114, 109–110. (in Ukrainian) http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2013_114_17
6. Myronchuk, N. (2018). Kontekstnyi pidkhdid u pidhotovtsi studentiv do profesiinoi diialnosti u zarubizhnii pedahohichnii teorii [Contextual Approach in Preparing Students for Professional Activity in Foreign Pedagogical Theory]. *Kreatyvna pedahohika: nauk.-metod. zhurnal*, 13, 95–101 (in Ukrainian).
7. Popova, O. V. (2015). Kontekstnyi pidkhdid yak determinanta profesiino-movlennievoi pidhotovky maibutnikh perekladachiv kytaiskoi movy [Contextual Approach as a Determinant of Professional Speech Training of Future Chinese Translators, *Nauka i osvita*, 9, 156–166 (in Ukrainian). http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_20_15_9_33
8. Tykholaz, S. I. (2011). Kontekstnyi pidkhdid do orhanizatsii navchalnoho protsesu yak umova rozvytku profesiinoi spriamovanosti studentiv medychnoho universytetu [Contextual Approach to the Organization of the Educational Process as a Condition for the Development of Professional Orientation of Medical University students]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina»*, 4, 165–169 (in Ukrainian). http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2011_4_38, p. 167
9. Baker, E. D. (2009). Contextualized Teaching and Learning: A Faculty Primer: A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners (in English). <http://www.cccbsi.org/Websites/basicskills/Images/CTL.pdf>
10. Berns, R. G. (2001). Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy. *The Highlight Zone: Research and Work*, 5, 1–8 (in English). <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.453.3887&rep=rep1&type=pdf>

Стаття надійшла до редакції 28.08.2021.

Прийнято до друку 29.09.2021.